

197033

POLITICA
CONDUCATORILORU
NATIUNIEI ROMANE

DIN
TRANSSYLVANIA
IN
CIEA DIN URMA CINCIANI,

SCRISA
DE UNU ROMANU.

CLUSIU 1865.

PROPRIETATEA LIBRARIULUI STEIN JÁNOS.

197053

BCU Cluj / Central Library Cluj

9(498.7).1860/1865

Cu Tipariu la Collegiului ev. ref. in Clasiu.

Prefaciere.

Tempulu presente a forte seriosu, natiunile colacuitore, cu nerebdare se dubietate asteapta desvoltarea lucrurilor politice; cu nerebdare dicu, pentru ca starea abnorma in care se afle astez patria, mai incolo nue sustavere; cu dubietate pentru ca fiescare adeveratu patriotu caruea binele natiunii si a patriei e zacie pre anima pre dreptu se pote dubita ca ore aflasa unu medislocu, prin care intregiile si confusiunile din partea unoru ambitiosii cauate depertenduse, administreciunea atatu ciea politica, catu ciea juridica, as'a sese reconstitueze, catu si auctoritatea coroni si legalitatea se fie pestrate — e pre adeveratu, cumca in ciea din urma cinci ani, aceroru istoria pre scurtu voescu eu ao da publicului (mai de a dinsulu restringandume la enararea fapteloru conducatoriloru natiunii romane) multe sau intimplatu la cari conducatori romani de si nemedislocitu nu: daru medislocitu interesanta parte au luat, cari lucrari in sa nici forma legalitatiei, cu ateta mai pucinu binele natiunii sau a patriei elu cuprindu in sine; si totu cie se pote erua din aciestea lucreri, nue alta decatu nezuintia de a promova catu mai potinte interesulu propriu.

Dupa obicienlu istorieriloru aru debui in pcfaciere prin vorbe lingusitore a innaltia pretiulu aciestiei enaratiuni, eu inse spre lauda ei numai ateta dicu ca cie amu scrisu e adeveratu, si nici ca dorescu alta reconustintia, de catu ca recunascandu cietitoriulu periclitataea cali pre care au pornitu natiunea romane, aciea seo pereseasca, urmarindu pre acielea natiuni cari „Legalitatea“ o tiinu de ciea mai sigure cale spre

IV

fericirea sua si a patriei comune — cie intemplantuse si en amu adjunsu scopulu pentru care amu scrisu aciasta enarare; cauza ascunderi sub vetulu anonimitatii e aciea axioma: „non quis sed quid dicit“ a s'a mai siguru credindu ca me veti asculta.

Me rogu dare de onoratulu cietitoriu, ca se cietasce acieasta eueretiune, si daca nu amu enaratu intimplerile fidelu se me condemneze, eare din contra se faca dupe potintia tote ca cie au stricatu conducatori de pene acumu, sese emendeze.

Clusiu 7. Septembrie 1865. *

Unu romanu.

I.

Dela esirea Diplomi din 20. octobrie 1860 mai cinci ani au trecut, fere de a fi dobinditu romani spiritualmente altea-ciea, de catu ca astezu limba administraciuni nue ciea germane, cii ciea ungare: deorecie aciea ca fiescare comune sesi pote alegie limba administreciuni, si ca fiescare individu se pote supplica in limba materne sau ertatu inca in anulu 1859; fere de a fi dobinditu poporulu materialmente cieva — caci astez mai multe contributine se plateste, de catu in nainte de esirea Diplomi — singuru aciea fiindu osebirea ca ante esirea Diplomi 2 soldati scote restantia: atunci candu astezu cate 20 se emitu spre a exequa contributiunea, ne cautenduse la aciea ca causa ne platiri contributiuni nue renitentia, fere ani noverei si prinu urmare lipsa baniloru.

Cate sperentie mari nu au fostu legate de Diploma din 20. octobrie 1860? Cate programe nationale nu sau proiectatu pre basa aciei Diplome? De cateori nu sau reintorsu cu cielea mai incordote sperintie acielea Deputatiuni romane, care au asternutu peticiunile natiuni la piciorele innaltului Tronu, din adenculu animi crezendu ca acumu inplininduse acielea dorintie pentru care mosi si stremosi nostri ferbinti lacremi au versatu; voru incieta durerile de mai multi ani — caroru deputatiuni cu adeveratu leau succesu a exopera tiinerea conferintii nationaleii din 1. Januarius 1861, daru durere conducatorii natiuni romane, in locu de a se declara prelinge constitutiunea patriei cu scimberi a fundu taetore, au satoritu unile principii anticonstitutionale, in locu de aprimi de base pentru Dieta votulu seperatu a Dom. Josifu Hosszu care au fostu basatu pre legile cielea din anulu 1791 si 1848 daru mai liberalu decatu legea octroyata din a 1863, au poffitu octroyarea uniei legi noea de alegiere, de si octroyarea era in contra Diplomi pre lingua care se declerare conducatori romani,

prin care fapte au legatu si manurile acieloru 8 romani cari au fostu chemati la conferintia din Belgradu, de unde au urmatu aciea anomalie ca unul dintru aciei 8 romani au pertinitu legile din anulu 1791 si 1848, si totusu au votatu pre linge octroyarea uniei legi noea de alegiere — a fare de aciea sau datu natiuni romane o direptiune cu totulu anticonstitutionale care nuseva pote justifica neci odate, deorecie ori si cie inconvenientie sau intimpletu in adunarile marchale din a. 1861 acieloru fonte au fostu conferintia din 1. Ianuarie 1861.

Se vedemu dare cie sau intimplatu ip acielea aduneri? Conducatori natiunei romane, nunumai ca au chematu pre subu mane si de aciea la aduneri cari nici dupe instructiunea comitiiloru supremi date — nici dupe legile din anulu 1848 nu ave locu intru acielea aduneri, cii dela astufelu de aduneri au poftitu inarticularea natiunii romane, care lucrare tiinenduse de aptivitatea Dieti, adunarile marchale nu au pututu inplini, deci conducatori romani cu aciea atiitia poporulu in contra magiariloru si a Regimului de atunci, cumca nu voeste inarticularea natiuni romane — prin urmare cumca nici ca voe a lua parte la consulerile adunariloru comitatense — insa daca vreunulu din aciei conducatori se denume la cieva officiu, aciea incietu a mai striga, asi pote aducie de exemplu pre D. A. B. inse exempla sunt odiosa, aciestu romanu pre cari uni lengusitori in anulu 1861 elu botezare de vir fortissimus, in nainte de alu denumi de capitaniu sápremu, au declaratu adunarea comitatense a comitatului Colos de ilegalu, din cauza ca aciea are de basa legile din 1848 (cari infintia de facie a Domnii suale sau fabricatu in neltiindule atunci pene la cieri) poftindu ca ea se aleage o comisiune din 30 membri statetore, care apoi se decide o legie pentru infiintiarea comitetului, care comitetu apoi va fi legatu, poftimu Dlori consequentia logica: o comisiune alease de o adunare ilegale se decide o legie legale; in comitatulu Dobuci S. si M. B., adunarea comitatense numai atunci o potu recoueste de legale candu representantii comunelor ateta vote voru ave cate familii se afile in Comuna care o represente; cine voeste a cieti aciestea contra dicieri si absurditati mai pre largu, se cieteece protococele aduneriloru

comitatense Colos si Dobuca din 25/5 si 16/9 1861 si seva convingie despre fidela enarare aciestori intempleri.

Candu prin comitate aciestea si altele asemenea aciestora sau intemplatu, sau conchematu Dieta dela Pesta si Zagrabia, ambele sau ostitu, cu ciea mai mare ressignatiune pentru independentia patriei, si pentru dreptulu de asi vota contributiunea si militia, adresa Dieti din Pesta in cauza apereri aciestoru drepturi fundamentale, au fostu mustra adresiloru pene acum cunoscute — si cie rezultatu au avutu aciestu opu stre-lucitu? acielu ca Dieta sau desfintiati — adunerile comita-tense atetu in Ungaria: catu si in Transylvania din cause ca nu au voitu a da mane de adjuutoriu la scoterea contributiuni fara de Dieta inpuise sau inchisu, ciea mai multi dintre am-ploeati constitutionali sau retrasu la ale suale. — Si cie au urmatu repesirea amplotatiilor constitutionali? unu provisoriu asemenea absolutismulu Bachianu.

II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Transylvania adunerile marchale sau supplinitu prin comitete infintiate pre basa representatiuni Intereselor, in care comitete romani de si prin comitate facu tri perti din patru a s'a era representati ca 19 la 47 — in mai multe comitate sau aflatu romani cari cu aciasta representatiune nu au fostu indestuliti, pentru ca prin ea e periclitatu binele natiuni romane — sau aflatu si de aciea romani cari in comi-tetu au atacatu aciasta representatiune, numinduo de nedrepta pentru romani, si au proiectatu adresa catre Majestate pentru nemicirea aciesti representatiuni octroyate. Inse acielu romanu cu acaruia influintia sau fabricatu Instructiunea pentru comi-tete, pre contrarii aciestii Instructiuni numindui renegati, intru ateta eau depopularizatu, catu romani prin comitate in locu de a remonstra inontra aciestiei representatiuni pentru ro-mani mai periculose, de catu legile cielea din nainte de a. 1847. ca dupa acielea legii in adunarea marchale a comitatu-lui Colos era 1000 de nobili romani fatie cu 1000 de no-bili magiari si sasi — atuncia candu dupe representatiunea din 27/11 si 12/12 1861. va se dica dupa representatiunea contelui Nádasdy 19 romani suntu fatie cu 47 magiari si sasi

— au scrisu adrese de multiemite pentru infintiarea aciestoru comitete, cari prelinge ca dupacum vezurem era periculase pentru romani, suntu numai umbra adunariloru comitatense din nainte de a. 1847 — fireste ca adresele de multemite pentru aciea sau fecutu ca romenulu care au fostu de fatie la fabricarea aciei instructiuni se dobindiasea vaze in naintae Regimului, daru totu o date au aretatu romani lui Nádasy si Reichenstein cumca natiunea romana sau mai bine dicandu aciei romani cari au adjiusu la officiuri catu de mici, cu totu cie vine dela dinsi inca si atuncia suntu multiemiti candu ordinetiunile loru suntu in contra intereseloru romane, eare fatie cu natiunile ne romane sau doveditu aciea assertiune, ca conducetori romaniloru nu binele natiuni: cii interesulu propriu elu au in naintea ochiloru — concedu eu aciea ca fiescare conducatori totu binele natiuni elu pomeneste — numai dorere ca acielu bine acolo se finiaze unde se inceipe periclitarea interesului propriu.

BCU Cluj / Central IIIiversity Library Cluj

In comitete sau cunoscutu romani uni pre altii, atii sau vezutu ca cari romani suntu indestuliti cu ordinetiunile lui Nádasy si cari nu — deci prea lesne sau potutu prevede ca cine o sese cheme la congresulu nationalu romanu din a. 1863 ca se nu fie opusetiune. Excell. sua metropolitulu Siuluciu au datu voa libere Diecesi suale ca se aleage reprezentanti la congresu; de si din partea unoru dignitari sau facutu mii de intrigi, totusu sau alesu si de aciea cari aru fi facutu opusetiune in congrnsu, acumu vezendu suffleri lui Nádasy si Reichenstein cumca promisiunile loru se voru elunda au exoperatu ca Excellence sua metropolitu cu compromisiunea sua sesi retrage cerculariulu pentru alegerea la congresu — silitu fiindu a conchema la congresu a fare de Bariciu, Ratiu si Axente, sau preoti sau amploeati, va se dica totu de aciea cari tragu lefi din mana Regimului — de si intre romani uniti au fostu inca si alti cu capacitate si avere, pre cari eau fostu alesu la congresu — metropolitulu inse din demandare sau de temea opusetiuni nu eau conchematu — daru erteme suffleri contelui Nádasy si Reichenstein, er-

teme Excell. sua metropolitulu a intreba — ca ore stricataru fi cieva natiunei romane aciasu opusetiune? pote ca unile persone nu aru fi adjinsu unde au adjinsu — inse natiuea romana nu era atitu de compromitate precumu e actu. Eu nu voescu a dicie cumca congresulu din a. 1863 acarui membri sau chematu prin Episcopii nu au representatu natiunea romana, prin urmare cumca decisiunile acielui congresu nu au fostu voea natiuni! caci aciea leva dice viitoriulu — cie sau intimplatu intru acielu congresu cumu sau sugramatu vocia regeneratoriului natiuni romane Georgiu Baritiu fiescare stie; precumu si aciea ca vorbirile intru acielu congresu dise nu au avutu altu scopu decatu de a serbi de scari solide spre a se pote sui vorbitorii la cielea mai innalte demnitati — daru cie sau intimplatu cum se dicie „hinter den Culissen“ aciea nu fieste care stie: deci emu tiu de detorie cielea mai interesante ale enera — dupe cie rezultatulu congresului in deplinu au indestulitu pre suffleri lui Nádasdy si Reichenstein, sau decisu ca alegerea deputatiiloru a sa sese conduca catu altii romani se nu pote reesi de deputati la dieta, de catu aciea cari au fostu chemati la congresu; vase dica de aciea cari numai la comande se vorbeasca — si la intimplare candu ar reesi si altii aciea inca se fie numai amplotati sau preoti — conduciera acestei lucreri au luatuo pre sine Domnulu P. care mise pare e o persone cu auctorulu apelului din Nr. 85 si 86 a „Concordii“ din a. 1863, Domnia sua au intrebuintiatu tote spre a pote reesi cu aciea idea, ca deputatii se fie numai amplotati sau preoti de aciea cari atirna sau dela Domnia sua sau dela Episcopii, spre aciestu scopu tote medilocile leau intrebuintiatu, sau pusu in correspondintie cu totu feliiulu de omeni inca si cu de aciea a caroru caracteru nu e pre strelucitu: daru finis sanctificatu media — acii credu a fi lucrulu interesantu a productie in extractu doea Epistoliei a Domnului P. una catre Protopopulu A. eare alta catre Domn. V. indreptate; „Dom. Protopopu va starui ca D. M. care e omulu Regimului sese aleage de deputatu, ca la intimplarea candu J. H. saru alegie, tristele urmeri cari voru urma asupra Domnului Protopopu si a prunciloru Dnii suale pentru alegerea lui J. H. siesi va ave ale imputa,“ eare ciealalte Epistolia catre V.

„Cu durere amu intielesu ca acolo linge omulu Regimului de mine desemnatu, inca si altu roman J. H. voeste a fi deputatu, faceti tote ca acielu romanu se nu pote reesi, si candu aru fi aproape de reesire se dati mane cu sasi, ca mai bine sese aleage unu sasu decatu unu romanu de alta opiniune (cie lucruri sau intimplatu in urma aciestóri Epistolii horendum dictu, in sfirsitu J. H. nu sau alesu — de si Preottii si Intelegentii romani au recunoscutu inpublicu ca J. H. e mai demnu decatu D. M. daru dinsi avendu ordinetiuni dela Do. P. si Episcopii, suntu siliti incontra convingiri proprie alu alegie pre D. M.—D. M. cu urechile suale au auditu aciestea cuvinte si totusu au primitu alegera pentruca lucruri bonu odor unde cunge veniat, apoi leafa Domnii suale numai decatu sau inbunetatiitu cu 400 fl. m. a. (asi pote enara intrigile pre linga I. R., in contra lui M. K. precum si cielea in contra lui D. B. pre linga J. S. fireste totu in urma demandatiuni Dlui P., aci debe se marturisescu ca atunci candu amu cietitu aciestea Epistolii amu crezut ca Dom. P. pentru sustinerea solidaritatii mai voeste unu sasu decatu unu romanu, de alta opiniune: inse acum sum de alta opiniune, Dom. P. au promis lui Nádasdy si Reichenstein ca intru tote va exopera primirea ordinetiuniloru Regimului — prin urmare atunci candu sau streduitu ca clientii Domnii suale sese aleage, nu multu au cugietatu la solidaritatea pentru in nainterea intereselor nationale — ci la solidaritatea spre a implini voea cont. Nádasdy si Reichenstein — aciasta fiindu calea de a adjungie acolo unde au adjunsu — de unde inse caderea e infricosate.

IV.

Aciestea sau intimplatu in nainte de Dieta, aciestea sau intimplatu la alegierea deputatiloru, — se pote dare cineva mira de fiasco care lau fecutu romani in Dieta din Sabiu? nici decumu — Se nu pomenimu aciea ca disputa pentru natiunalitatea romane, sau asemenatu, din partea contelui natiuni sase cu umbra asinului — Se nu pomenimu cumca inarticularea natiuni romane cu exarticularea e in unulu si acielu

articulu — Se nu pomenimu ca prin inarticularea nationalitatii nue disu alta, decatu recunesterea dreptului individualu, de cie nu au fostu lipse dupa cie dreptulu individualu inca in anulu 1848 sau inarticulatu; Se nu pomenimu aciea ca din 59 de romani nici unulu nu sau aflu care se fi indresnit a pofti ca natiunea romane, ca natiune de sine statatore sesi dobiendeasca capu vezutu, precum e comitele sasu capu alu natiuni sase — sau baremu a pofti ca Majestatea sua sese indure in Titulu a primi o titule pentru natiunea romane precum Capitanu sau Ducie alu romaniloru — Se nu pomenimu aciea ca dintre 59 romani nici unulu nu au fostu care se fi avutu curasiu a pofti ca limbei romane in administratiune se ise desemnedie acielu locu, care ise cuvine limbi aciea pre care intru o Tiare de 2,000,000 sufflete o vorbescu 1,100,000 sufflete — Se nu pomenimu aciea, ca atunci candu era vorbe despre sortea limbei romane, vrocativa romani au votatu in contra limbei romane — Se nu pomenimu aciea ca Dieta din Sabiu a caruea majoritate state din romani, sau invoitu ca limba corespondintii intre dicasterie sese decide prinu ordinatiune — Se nu pomenimu cumca atunci candu patria geme sub catusile de feru a asprimi legi de prese, nu sau aflu unu romanu, care se poftiasca o legie libere de prese — Se nu pomenimu cumca romani au fostu causa ca dreptulu de a alegie amploeatii la officiurile cardinale sau datu in mana regimului — Se nu pomenimu aciea ca majoritatea romane au fostu causa ca prin trimiterea la senatulu Imperiale au datu din mana cielea mai frumoase drepturi constitutionale. adeca dreptulu de a vota contributiunea si militia. — Inse aciea nu poteo lesa ne pomenitu, cumca in Dieta din Sabiu numai unu romanu au fostu, care au poftitu, ca in nainte de a trimite deputati la senatulu Imperiale sese reguleze lucrurile cielea interne ale patrii, si aciesta inca cie au disu alteciea de catu ca voeste a mergie la senatulu Imperiale, daru nupa regularea sortii patrii? pre aciesta roman nimene nu lau pertenitu. — Dinu cauza ca au vorbitu in contra voi lui Nádasdy si a B. Reichenstein? sau dinu convingiere? nu stiu — de orece la intimplare, candu pentru aciea nu lau partinitu pentru ca au vorbitu in contra voi lui Nádasdy si Reichenstein atunci deputatii romani au inselatu

pre alegetorii sei, cari pentru aciea eau alesu casi cupericli-tarea intereseloru proprie, se apere binele patriei si a natiunii. — Aciea nu poci lesa ne pomenitu ca singuru intre romani sau aflatu deputati cari au pofritu ca gresitorii in contra legi de prese sesi pearde drepturile politice, aciea nu poci lesa ne pomenitu, cumca intre 59 de romani nu au fostu nici unulu care se indresnesca a pretinde, ca toti aciea am-ploeati strein, cari suntu aplicati la deregatoriile financiale si policiale, in urma punct. V. a Diplomi Leopoldine sese deper-teze; Nu zeu pentru ca aciea aru fi picatu din gratia lui Nádasy, Reichenstein si Schmerling, eare a pica din gratia aciestora au fostu mai mare lucrulu, decatu a pica din gratia patrii si a natiuni; aciea nu poci lesa nepomenitu, cumca ro-mani au fostu cauza, ca curtea de casatiune a Transsylvaniei sau stremutatu la Vienna, si inca acum? astezu decidu cum-ca acielu Tribunalu se fie in patria, eare mane la comanda lu Nádasy si Reichenstein sese stremute la Vienna.

Aciestea deputati suntu aciei romani, cari din gure se numescu ciea mai buni romani si ciei mai infocati aperiatori a natiuni romane? Aciesti deputati suntu aciei romani, cari pre toti aciea cari cu ei nu suntu de o opiniune ei numescu renegati? Aciesti deputati suntu aciei romani, cari voescu ca se remane Transsylvnsnia autonoma? In cie are de a sta aciea autonomia? Dore intru aciea ca se aibe Cancellarie, Guberniu Tribunalu de casatiune seperatu de a altoru Tieri? fireste pentru aciea ca fiascare conducatoriu sese pote remunere cu o statiune mai insemnate la astfelu de Dicasteriu — frumase autonomia. — Demu lepedemu din mane dreptulu de a vota contributiunea si militia, care dreptu dieta Transsylvaniei totu deuna lau avutu — si totusu nu ni rusine a dicie ca Trans-sylvania e de sine statatore — ne unimu ca am-ploeati la tote dicasteriile si municipale sese denumeasca, si totusu nu ne sfimu a dicie ca Transsylvania e autonome.

Unde e Diploma Leopoldine dinu a. 1691 care assigu-reaze autonomia Transsylvaniei? Numai existe, caci deputati romani la comanda lui Nádasy si Reichenstein au facutu din ea Tabula rasa; stiti Domnia vostre cie au fostu Diploma Leopoldina pentru Transsylvania? aciea cie e sufletulu pentru trup, aceea cie e aerulu pentru produse; ai luat u sufletulu

din trupu, omulu numai vietueste, — ai luatu aerulu dela produse, acielea numai vegeteaze, — ai nemicitu Diploma Leopoldina, Transsylvania ciea libera numai exista, nue mai multu cielu maifrumosu dreptu publicu caruea asemenea Istoria nu cunoste, numai existe Transsylvania ciea autonoma, caci ea e supuse oteriri altoru tieri, ea e suppusa majoritatii streine.

Ati nemicitu Diploma Leopoldine, ve rogu spunetiimu fiva vreo data in stare Dieta din Sabiu a exopera, ca acum candu toti gememu sub jugulu de feru a Concordatului, cá in loculu punctului I. a Diplomi Leopoldine care assecure libertatea religionare onu articulu de legie asemenea acieluea sese codificie — me rogu spunetimu fiva Dieta din Sabiu vro date in stare a exopera ca la officiuiiele financiale, acum candu ciea mai mare parte numai strein suntu aplicati dupa tenorulu art. V. a Diplomi singuru Transsylvanieni sese aplicie, ve roge patria spunetii ca fiea vro date Dieta din Sabiu in stare a exopera, ca dupa art. VII si VIII. a Diplomi Leopoldine amplexati cardinali sei aleage Dieta, acumu candu Domnia vostre aciestu dreptu principale pentru Tribunalulu de casatiune, lati datu din mane. Giememu sub contributiunile directe si indirecte, doe parti din poporu sau vendutu mosiile si peresescu patria, numai se scape de greutateile ne spuse, — Poporulu ve roge spunetii fiive vro date Dieta din Sabiu in stare a exopera ca adnormam art. XII. a Diplomi Leopoldine Transsylvania numai 50,000 talleri se contribueze. — Nu potemu naste, nu muri ca greutatea ne marginite a Timbrului se nu o sientimu, poteva Dieta din Sabiu a exopera ca aciasta greutate in contra art. XIII a Dipl. Leopoldine introduse sese stearge, sau ca in loculu aciestui art. a Diplomei, o alte legie asemenea sese codificie — o! nu o! nu.

V.

Ati mersu, ati intratu in senatulu Imperiale. Spunetimu pentru cie ati fecutu aciasta? a s'a dare pentruca se folositi Imperiului, Patriei, Natiuni, lui Schmerling, Nádasdy, Reichenstein, sau baremu Domniiloru vostre. Imperiului nu ati folositu, pentru ca Imperiu cu intrarea Domniiloru vostre in senatulu Imperiale nici in veza dinu afare, nici in fericirea dinu lontru au dobinditu cieva, intrarea Domnii loru vostrae inpru-

mutu mai lesne nu au exoperatu, deslegarea cestiuni ungare o ati ingreunatu. Patriei inca nu ati folositu, de orece nici aciea nu ati pututu exopera, ca unu drumu de feru care trece prin medisloculu Transsylvaniei sese cledeasca, caci drumulu de feru dela aradu catre Belgradu nue a Transsylvaniei, administratiunea atitu ciea politica: catu ciea giudicale pre unu asa pecioru o ati pusu, catu insusu Maestrulu Domniloru vostra B. Reichenstein, au marturisitu, ca mai re administratiune ca de presenti in Transsylvania nu au fostu — de si aciasta durere costeaze preste 3 milioane fiorini; creditulu lipseste, pamuntulu nu are nici unu pretiu, securitatea personi si a averi a etacate. Natiunii inca nu ati folositu, deorece romani ca fii uniei natiuni liberale, strige libertate, aciea inse lipseste de totu. Unde e o legie liberale de presse? Unde e o legie pentru assotietuni? Unde e o legie pentru autonomia ciea municipale si ciea comunale? legile cielea vechi leati ignoratu, noea inse nu ati codificatu — sau dore, primu legia de alegiere pentru Dieta Transsylvaniei ati folositu cieva natiunii romane? Nici decum, deorece o mai mare nedreptatea nici atuncia uu saru fi facutu romanlloru, candu dinsi aru fi fostu in Dieta in minoritate: de catu acuma candu in Sabiu au fostu in majoritate absolute — (fireste dinu intimplare) dare se vorbeasca aci cifrele; Romani in Transsylvania suntu cam 1,100,000, sasi cam 175,000 — Romani dupa legia codificate prin majoritatea romane potu ave 45 deputati, atunci candu sasi au 33, si ca se nu dica nemina ca si eu voescu a considera numai capetele eare nu si alti faptorii, debe se mentionez, ca sasi nau ateta pamentu catu romani, si cumca romanui de 6 contribue mai multu de catu sasi — spre dovade ca aciasta legie au avutu de scopu nunumai apesarea Magiariloru: daru si a Romaniloru; se vorbeasca eare cifrele; in comitate unde romani suntu in majoritate 18,100 sufle dau unu deputatu, in scaunele secue 14,600 suflete, eare in scaunele sase unde sasi au majoritatea forsate 8700 suflete alegu unu deputatu; poftim dreptate fecute in Interesulu romaniloru de majoritate romane, acii nu poci a nu cita acielea cuvinte a auctorului cartii politicie „Siebenbügen und die Österreichische Regierung“ unde dicie „Cumca in Dieta din Sabiu nu au fostu partida nationale romane sau sase, cii

aciea Dieta au stetit din amploeați sau dinu de aciea cari dorescu a fi amploeați,“ deorecie altmintelea nu se pote explica aciasta nepasare.

Lui Schmerling, Nádasy si Reichenstein inca nu leati folositu, bachearu leati stricatu, Schmerling si Nádasy sau dimisionatu, Reichenstein de si numai de 45 ani sau pensionatu definitiv, si pentrucie? pentruca cas'a domnitore prelinge tractate, si pre calea legalitatii posedandu Transsylvania pre acieasu cale o pote si rega. Domnia vostre cu Ranicher in frunte Diploma Leopoldine o ati numituo comedie politica eare Dynastia o pretiueste mai multu decatu oru si cie thesauru.

Domniloru vostre cu intrarea in senatului Imperiale inca nu ati folositu nemica, caci nepomenindu aciea, cumca in senatulu Imperiale vati fecutu de risulu germaniloru si a bohemiloru atunci, candu in fatie vau spusu ca suntetu satelittii regimului in contra binelui comunu, numai marinimositatii cancellariloru aveti de a multiemi, ca nuve alunge dein statiunile la care pentru nemicirea constitutiuni vau redicatu Nádasy si Reichenstein — care alungare de cetero aru fi resplata meritare pentru intrigile, cari leati facutu nunumai in contra streiniloru, daru chiaru si in contra romaniloru de alta opiniune.

Acum cie veti facie? veti continua calea incepute, sau veti facie o intorcire dela politica pana acumu pezite; vedeti — facieti cie veti vre. Luciaferile Domniloru vostre Schmerling, Nágasy si Reichenstein au apusu, daca Domnia vostre nu ati fi de aciea omeni despre cari santa scriptura dicie: „Cumca ochi au daru nu vedu, si urechi au daru nu audu,“ daca Dmnia voste ati fi omeni constitutionali va se dica de aciea, cari numai lenge unu principiu potu militia, acumu o vati tragie la o parte ascundinduve, din naintea acieloru omeni, pre cari eati numitu vendietori si renegati, dinu aciea cause ca umble pre picioarele proprie; Inse aciasta lucrare aru fi pentru Domnia vostre o zertfe, eare natiunea romana, dela aciea cari interesulu propriu mai multu elu pretinescu: decatu binele patrii si a natiuni, zertfa a primi nu voeste — deci cu desprecu dicie, remaneti in stetiunile Dloru vostre, remaucti, inplinitive agendele officiose dupa legie si dreptate, si Domnia vostre mai multu veti folosi Imperiului mai multu patrii si natiuni: decatu ati folositu pana acumu. Inse aciea pre

dreptu o poci pofiti eu pre dreptu o pote pofiti natiunea ca mai incolo in politica se nu ve mestecati — Domniile vostre subu absolutismulu lui Bach ati servitu, pre acielu tempu nu era ertatu altmintrelea decatu in limba germane a scrie, dela officiulu comunale inciepundu pene la ministeriu era introduse limba germane de limba administratiuni, eare in scola dela A, B, C. pana la jure de limba invetiementului, care dintre Domnia vostre au resonatu in contra aciestiei germanizeri? tecieti pre acielu tempu tacierea pústelui, — aciasta taciere o pofteste natiunea astedi dela Domnia vostre, deorecie nu pote suferi ca si mai incolo se o povetiuiti, si nu fere cauza — caci spunetiim Domniloru pote natiunea si mai incolo ave incredere in Domnia vostre? Atunci candu Domnia vostre nu santeti dedati a umbla pre picioarele proprie, atunci, candu libertatea aciestu daru Dumnediescu, numai pana atuncia ve este santa, pana candu poteti tragie cieva dobinde dinu ea — atunci candu Domnia vostre as'a aducandu cu sine interesulu propriu ve zeuitati de causă natiuni ba sunteti gata, de ao sacrifica intereseloru proprie: precumu au sacrificato cieva 7—8 din Dieta dela Sabiu, — atunci, candu Domnia vostre vati facutu unelte orbe alui Nádasdy si Reichenstein, si coda natiuni sase — gata fiindu totu cie vine dela aciestea si cu dauna natiuni a inplini atunci, candu Domnia voste nu ati avutu curasiu insusu peticiunea (acielui congresu romanu, la care pure pute numai Domnia vostre va se dica amploeati si preoti ati fostu chemati) Majestatii suale ao aterne — fireste din cause ca intru aciea petitiune era unile, care nu placie lui Nádasdy si Reichenstein; aciasta natiunea mai incolo nu pote suferi, ba aru fi chearu pecatu a si pofiti ca conducierea natiuni si mai incolo se remae in manile Domniloru vostre. Natiunea dicie voi ati probatu, inse afare de aciea ca vati innaltiatu la cielea mai innalte officiuri, a fare de aciea ca unulu au dobinditu titulu de Excellentie, eare altii de cavaleru, si a fare de aciea ca natiunea cu acaruea nume ati abutatu o ati compromitatu, cu nemica ati reesitu: deci acuma dati voe libere de a lucra acielora, pre cari eati numitu venzetori si renegati, lesati pre aciestea se lucreze dupa convingierea si precugietarea loru, in favorea natiuni romane si a vosttre insive. Pofita aciasta este juste si usuate la tote poporele, cu

atetu mai virtuosu la natiunile care posedu institutiunile parlamentare, ve este inse ertatu cie ve si compete, de ai controla si a le pendi pasi ●cielora. pre cari ei numiti venzetori si renegati, si daca voru periclita libertatea sau binele natiuni romane mai tare de catu o ati periclitatuo Domnile vostre, atunciea aveti dreptu ave arunca eare in capulu trebiloru, — daru pana atunci fiti pre pacie caci voi sunteti osenditi prinu negiobia vostra constatate, la astu cieva.

Conducatorii natiuni romane, de pana acum aru debui se marturiseasca in publicu, cumca calea, pre care dinsii au voitu a fericii natiunea romana: adeca octroyarea e lucrulu gresitu, ca de si prin octroyarea astedi poti cieva dobindi, mane sau postmane as'a poftindu jiuistarile tote se potu perde, cie cu aciea, cari umble pre cale legatitatiei nu se pote intimpla. — De cateori nu au fostu suspendate constitutiuna patriei preste mai multi ani, inse totu deuna au reesitu invingetore: fundamentulu regimului Austriacu e legalitatea — deschidetiive ochi Legalitatea prinu urmare regimulu e pure pute conservativu; deci cie apere in afare aciea debe se apere si in sinulu Monarchii — va se dica daca in afare e prelinge conservarea institutiuniloru legale, in sinulu Monarchii inca aciea debue se faca; spre dovada aciesti asertiuni nu debue se aducu exemple vechi, nu de multu au trecutulu tempulu lui Josifu alu II-lea. Au nu in o periode de 10 ani au regatu absolutisticie? Au nu sau streduitu numitululu a nemicii tote institutiunile constitutionale ale ungarii si Transsylvaniei? si cie sau intimplatu, aciea ca dupa 10 ani in sus'u au recunoscutu ca tierile de sub corona S. Stefanu numai constitutionalmente pre temeulu Sanctiunii pragmaticie le pote rega, prinu urmare tote ordinetiunile in contra constitutiuni emanate proprio motu leau retrasu. Aciasta sau intimplatu si cu ordinetiunile dela a. 1823 pana la a. 1825, cari cu ordinetiunile dela a. 1862 pana la a. 1865 semene ca ou cu ou, si Imperatoriulu Franciscu I. in Dieta dinu a. 1825 cu dorere mercurisindu ca Ungaria numai pre bas'a sanctiunii pragmaticie se pote governa, s'au retrasu tote institutiunile contra constitutiuni e date — din denu-mirele, cari in tote dioa se intimple si din Rescriptulu pentru convocare dieti Transsylvaniei as'a se vede ca cie sau facutu

dela a. 1862 in coacie se ignoreadie — despre cie nici ca ne putem mira, de oreie daca Josifu alu II. si Franciscu I. s'au retrasu tote ordinetiunile anti constitutionale. — Decie se nu pote facie aciasta si Majestatea sua? — mai virtuos dupe cie voi Majestetii nu putem resista, si nici nu voim — de cetero cie au voitu Schmerling, Nádasdy, Reichenstein si Zichi? au nu aciea ca legile din anulu 1848. au nu a ciea ca constitutiunea Ungarii si a Transsylvaniei totalu sese nemiciasca, si in loculu ei o alte constitutiune noe sese octroyeze? Aciesti berbati toti sau depertatu de linge regimu suplinu in duse prin altii, cari au scrisu pre flamura lucrariloru suale Legalitatea a deca legile dinu anulu 1848 pre linge revisunea de lipse; la aciasta voescu eu a provoca natiunea romane — nu vorbescu catra aciea, cari subu Bach au incieputu a trei — si sub Nádasdy au adjinusu la digniteti strelucite, caci a ciea ochi au daru nu vedu, orechi au daru nu audu, cii catre tine me intorecu regeneratoriulu natiuni si literaturi romane Georgiu Bariciu pre care satelicii lui Nádasdy teau decleratu de venzetoriu, pre tine te provocu, ca declerendute pre linge legiile din 1848 cu revisiunea de lipse, se iei flamura legalitetii in mane si tinerimea romane a caruea anime nu e in veninate de veninulu interesului propriu, precum si aciea, cari din partea clientiloru lui Reichenstein pentru aciea se numescu renegati pentruca a pere legalitatea si cutedie a umbra pre picio-rile proprie, cu natiunea romana, care are lipse de libertate constitutionale si de scarirea deriloru, cari mai in de lungu nule pote porta, eti va urma cu bucurie. Nu dicu eu ca in legile din a. 1848 e cuprinse mentuintia natiuni romane — ba recunosc cu intru aciele legi uni articli suntu in contra natiuni romane ca natiune, si in contra limbi romane, inse suntu legi cari numai in dieta din Pesta se potu in scimba — deci a nu voi a mergie la Pesta insemnatie a nu voi legalitatea, de cetero acielea legii possu totu atributele uni constitutiuni liberale, a fare de recunosterea nationalitetii loru si limbiloru ne magiare: Inse legiile din a. 1848 debue sese revidieze, ca aciasta e voea Monarchului aciasta e dorintia ciei mai mari parti a intelligentii magiare; dare cumu se potu acielea revida, daca

noi punemu pedecie la completarea Dieti? cie inse debue sese intimple, la care revisiune apoi luandu si noi parte cu dreptu se pote astepta, ca aciea revisiune as'a sese intimple catu si natiunile ne magiare inca se fie indestulite — si constitutiunea, care de atatia secli sau aperatu in contra totu feliuri de apucaturi anti constitutionale sese pestreze ne vetemate pre viitoriu — si nici ca poti eu crede, cumca aciea Dieta care in a. 1848 au edisu dreptulu individualu pentru toti lecuitori patrii atunci candu in ea numai nobili era reprezentati, in 1866 se nu recunasca dreptulu nationalu a natiunilor ne magiare; atunci, candu in Dieta viitore o parte in semnate a Deputatiiloru voru fi romani, sasi, serbi, slovati si croati; atunci candu duhulu tempului o pofteste aciasta. Nu pote dare de presinti a fi alta de visa nostra de catu Legalitatea si cuea legiile din a. 1848 pre linge revisiunea de lipse, caci aciasta o pofteste Monarchulu, aciasta o doreste ciea mai mare parte a intelligentii magiare, aciasta o pofteste binele Imperiului, si a natiunii romane, singuru aciasta fiindu calea ca Patria, ca Imperiu sese pote earesi aducie la una stare normale.

